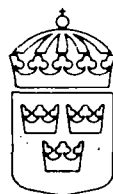

Justitieutskottets betänkande

1987/88:45

om straffmätning och påföljdsval m.m.

(prop. 1987/88:120)

JuU

1987/88:45

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar utskottet ett regeringsförslag om nya regler för straffmätning och påföljdsval samt ett antal motioner med anknytning till påföljdssystemet i stort.

Regeringsförslaget innebär att påföljdsbestämningen skall ske med utgångspunkt i brottets straffvärde och inte som nu efter en avvägning mellan allmänpreventiva och individualpreventiva hänsynstaganden. Regleringen överensstämmer i huvuddrag med nuvarande praxis för val av påföljd och straffmätning men beträffande betydelsen av återfall i brott föreslås en precisering och en viss skärpning bl.a. vid upprepade återfall i allvarligare brottslighet.

Vidare föreslås bl.a. att fängelse skall vara att anse som en svårare påföljd än skyddstillsyn och villkorlig dom.

Utskottet ansluter sig till regeringens förslag i dess helhet och avstyrker bifall till samtliga motionsyrkanden.

I en gemensam borgerlig reservation yrkas avslag på förslaget såvitt avser reglerna om påföljdsbestämning vid återfall. Reservanterna efterlyser en mer markerad reglering av möjligheterna till straffskärpning vid återfall.

I en gemensam borgerlig reservation begärs vidare förslag om införande av samhällstjänst och i två reservationer (fp, c) resp. (m) yrkas avskaffande av den nuvarande halvtidsfrigivningen. I en reservation (m, c) görs uttalanden till förmån för villkorligt fängelse.

I ett särskilt yttrande av en ledamot (s) lämnas synpunkter på det fortsatta reformarbetet på området.

Propositionen m. m.

I proposition 1987/88:120 har regeringen (justitiedepartementet) föreslagit riksdagen att anta vid propositionen fogade förslag till

1. lag om ändring i brottsbalken,
2. lag om ändring i rättegångsbalken.

3. lag om ändring i lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott,
4. lag om ändring i lagen (1963:197) om allmänt kriminalregister,
5. lag om ändring i lagen (1965:94) om polisregister m.m.,
6. lag om ändring i bötesverkställighetslagen (1979:189) och
7. lag om ändring i utlänningslagen (1980:376).

Förslagen har granskats av lagrådet.

Propositionens huvudsakliga innehåll redovisas på s. 30 f.

I samband med propositionen behandlar utskottet dels yrkanden i sex med anledning av propositionen väckta motioner, dels ett tjugotal yrkanden i andra motioner. Motionsyrkandena redovisas på s. 27 ff.

Lagförslagen har följande lydelse.

Lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om brottsbalken

dels att 1 kap. 7 §, 26 kap. 4 § samt 33 kap. 1, 2, 4 och 9 §§ skall upphöra att gälla,

dels att 1 kap. 3–6 §§, 13 kap. 11 §, 20 kap. 4 §, 26 kap. 2 och 11 §§, 27 kap. 1 och 2 §§, 28 kap. 1–3 och 6–9 §§, 31 kap. 1 §, 33 kap. 8 §, 34 kap. 4–6 §§, 37 kap. 7 § och 38 kap. 6 och 8 §§ samt rubriken till 33 kap. skall ha följande lydelse,

dels att det i balken skall införas två nya kapitel, 29 och 30 kap., samt två nya paragrafer, 28 kap. 6 a § och 38 kap. 2 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

3 §¹

Med påföljd för brott förstås i denna balk:

de allmänna straffen böter och fängelse samt villkorlig dom, skyddstillsyn och överlämnande till särskild vård.

Med påföljd för brott förstås i denna balk straffen böter och fängelse samt villkorlig dom, skyddstillsyn och överlämnande till särskild vård.

4 §²

Om användningen av straffen gäller i allmänhet vad i bestämmelserna om de särskilda brotten är stadgat. Övriga påföljder må, enligt vad därom är föreskrivet, tillämpas ändå att de ej är nämnda i dessa bestämmelser.

Om användningen av straffen gäller vad i bestämmelserna om de särskilda brotten är stadgat samt vad därutöver är särskilt föreskrivet. Övriga påföljder får, enligt vad därom är föreskrivet, tillämpas trots att de inte är nämnda i bestämmelserna om de särskilda brotten.

Fängelse är att anse som svårare påföljd än böter.

5 §³

Ej må dömas till flera påföljder för samma brott, med mindre annat är stadgat.

Fängelse är att anse som ett svårare straff än böter.

Om förhållandet mellan fängelse samt villkorlig dom och skyddstillsyn föreskrivs i 30 kap. 1 §.

6 §

Skall någon dömas för flera brott, ådömes gemensam påföljd för brotten, om ej annat är stadgat.

Om särskilda skäl äro därtill, må

För brott som någon begått innan han fyllt femton år får inte dömas till påföljd.

¹ Senaste lydelse 1986:645.

² Senaste lydelse 1986:645.

³ Senaste lydelse 1975:667.

för ett eller flera brott dömas till böter jämte påföljd för annan brottslighet, så ock till fängelse jämte villkorlig dom eller skyddstillsyn för brottsligheten i övrigt.

13 kap.

11 §⁴

Om någon som har ådragit sig ansvar enligt 1, 2, 3, 6, 7, 8, 8 a, 9 eller 10 § eller enligt 5 a § för luftfartssabotage, frivilligt har avvärjt en sådan fara eller verkan som anges där innan avsevärd olägenhet har uppkommit, får han dömas till lindrigare straff än vad som är föreskrivet för gärningen. *Han får dock ej dömas till lindrigare straff än fängelse, om lägsta straffet för brottet annars är fängelse i två år eller däröver.* Var faran ringa och är för gärningen ej föreskrivet svårare straff än fängelse i ett år, skall han ej dömas till ansvar.

Om någon som har ådragit sig ansvar enligt 1, 2, 3, 6, 7, 8, 8 a, 9 eller 10 § eller enligt 5 a § för luftfartssabotage, frivilligt har avvärjt en sådan fara eller verkan som anges där innan avsevärd olägenhet har uppkommit, får han dömas till lindrigare straff än vad som är föreskrivet för gärningen. Var faran ringa och är för gärningen ej föreskrivet svårare straff än fängelse i ett år, skall han ej dömas till ansvar.

20 kap.

4 §⁵

Den som har valts till sådant uppdrag hos staten eller hos en kommun med vilket följer myndighetsutövning får av rätten skiljas från uppdraget, om han har begått brott för vilket är stadgat fängelse i två år eller däröver och han genom brottet har visat sig uppenbarligen olämplig att inneha uppdraget.

Skiljs uppdragstagare från uppdraget enligt första stycket, skall hänsyn tas därtill vid bestämmande av straff för brottet.

Med uppdrag hos staten eller hos kommun likställs uppdrag hos andra sådana arbetsgivare som avses i 2 § andra stycket 1.

26 kap.

2 §⁶

Fängelse får användas såsom gemensamt straff för flera brott, om fängelse kan följa på något av brotten.

Fängelse på viss tid får sättas över det svåraste av de högsta straff som kan följa på brotten men får inte överskrida detta med mer

Fängelse på viss tid får sättas över det svåraste av de högsta straff som kan följa på brotten men får inte överstiga de högsta straffen

⁴ Senaste lydelse 1981:469.

⁵ Senaste lydelse 1982:102.

⁶ Senaste lydelse 1983:351.

än två år eller överstiga de högsta straffen sammanlagda med varandra. Bötesstraff skall därvid anses svara mot fängelse fjorton dagar.

Ej må det svåraste av de lägsta straffen underskridas.

sammanlagda med varandra. Det får inte heller överskrida det svåraste straffet med mer än

1. ett år, om det svåraste straffet är kortare än fängelse i fyra år.

2. två år, om det svåraste straffet är fängelse i fyra år eller längre men inte uppgår till fängelse i åtta år.

3. fyra år, om det svåraste straffet är fängelse i åtta år eller längre.

Vid tillämpningen av andra stycket skall bötesstraff anses motsvara fängelse fjorton dagar.

Det svåraste av de lägsta straffen får inte underskridas.

11 §⁷

I anslutning till att villkorlig frigivning äger rum eller senare kan förordnas att den frigivne skall stå under övervakning, om det bedöms som påkallat. Sådant förordnande meddelas av skyddskonsulent i kriminalvårdsverket. Övervakningen skall utan något särskilt förordnande upphöra sedan ett år av prøvotiden har förflutit, om inte annat följer av 18 §.

I anslutning till att villkorlig frigivning äger rum eller senare kan beslutas att den frigivne skall stå under övervakning, om det bedöms som påkallat. Sådant beslut meddelas av skyddskonsulent i kriminalvårdsverket. Har övervakning beslutats men bedöms därefter att övervakning inte längre är påkallad, får övervakningsnämnden besluta att övervakningen skall upphöra. Övervakningen skall utan något särskilt beslut upphöra sedan ett år av prøvotiden har förflutit, om inte annat följer av 18 §.

27 kap.

1 §⁸

Villkorlig dom får meddelas för ett brott, på vilket fängelse kan följa, om det inte med hänsyn till den tilltalades personliga förhållanden finns grundad anledning befara att han kommer att göra sig skyldig till fortsatt brottslighet.

Villkorlig dom får ej meddelas, om på grund av brottets svårhet eller annars hinder möter av hänsyn till allmän laglydnad. I fråga om brott av krigsman får villkorlig dom brukas endast när det bedöms kunna ske utan fara för krigslydnaden

Rätten får döma till villkorlig dom för ett brott för vilket påföljden inte bedöms kunna stanna vid böter.

⁷ Senaste lydelse 1983:240.

⁸ Senaste lydelse 1983:240.

och ordningen inom försvarsmakten.

2 §⁹

Om det anses påkallat för den tilltalades tillrättaförande eller av hänsyn till allmän laglydnad, får jämte villkorlig dom dömas till dagsböter, högst etthundraåttio, vare sig böter har föreskrivits för brottet eller ej.

Villkorlig dom får förenas med dagsböter, högst etthundraåttio, vare sig böter har föreskrivits för brottet eller ej.

28 kap.

1 §¹⁰

Skyddstillsyn får ådömas för ett brott på vilket fängelse kan följa, om det med hänsyn till den tilltalades personliga förhållanden finns anledning anta att påföljden kan bidra till att han avhåller sig från fortsatt brottslighet. Är mera ingripande påföljd påkallad, får skyddstillsyn dock inte ådömas.

Den som är under aderton år må ej dömas till skyddstillsyn, med mindre denna påföljd finnes lämpligare än vård inom socialtjänsten.

Är det lindrigaste straff som är stadgat för brottet fängelse i ett år eller däröver, må dömas till skyddstillsyn allenast om särskilda skäl äro därtill.

Kan det antas att missbruk av beroendeframkallande medel eller något annat särskilt förhållande som påkallar vård eller annan behandling i väsentlig grad har bidragit till att brottet har begåtts, skall rätten, när den bedömer frågan huruvida skyddstillsyn är en tillräckligt ingripande påföljd, särskilt beakta om den tilltalade förklarar sig villig att undergå lämplig behandling som enligt en för honom uppgjord plan kan anordnas i samband med verkställigheten av en dom på skyddstillsyn.

Rätten får döma till skyddstillsyn för ett brott för vilket påföljden inte bedöms kunna stanna vid böter.

⁹ Senaste lydelse 1983:240.

¹⁰ Senaste lydelse 1987:761.

2 §¹¹

Om det anses påkallat för den tilltalades tillrättaförande eller av hänsyn till allmän laglydnad, får jämte skyddstillsyn dömas till dagsböter, högst etthundraåttio, vare sig böter har föreskrivits för brottet eller ej.

Skyddstillsyn får förenas med dagsböter, högst etthundraåttio, vare sig böter har föreskrivits för brottet eller ej.

3 §¹²

Om det av hänsyn till allmän laglydnad prövas oundgängligen erforderligt att skyddstillsyn förenas med frihetsberövande, må jämte skyddstillsyn dömas till fängelse i lägst fjorton dagar och högst tre månader.

Skyddstillsyn får förenas med fängelse i lägst fjorton dagar och högst tre månader.

Om rätten dömer till fängelse jämte skyddstillsyn får den inte samtidigt döma till böter enligt 2 §.

Om förhållandena påkallar det, får rätten förordna att domen på fängelse skall gå i verkställighet utan hinder av att den inte har vunnit laga kraft.

Är i fall som avses i 1 § fjärde stycket den planerade behandlingen av avgörande betydelse för att skyddstillsyn bedöms vara en tillräckligt ingripande påföljd, skall rätten i domslutet ange hur långt fängelsestraff som skulle ha dömts, om fängelse i stället hade valts som påföljd.

6 §¹³

Vad som föreskrivs i 26 kap. 12–17 §§ skall tillämpas på motsvarande sätt beträffande den som har dömts till skyddstillsyn. Rätten skall dock i domen förordna övervakare, om inte särskilda skäl talar mot det. Vidare får rätten i domen meddela föreskrifter enligt 26 kap. 15 § första och andra styckena samt 27 kap. 5 § andra stycket. Övervakningsnämnden får ändra eller upphäva en föreskrift av sistnämnda slag när det finns skäl till det.

I fall som avses i 3 § tredje stycket skall i domen alltid meddelas föreskrift om den behandlingsplan som den dömden har åtagit sig att följa. Därvid får även föreskrivas att den som ansvarar för behandlingen skall göra anmälan till skyddskonsulenten och åklagaren om den dömden allvarligt åsidosätter sina åligganden enligt planen.

En behandlingsplan som avses i andra stycket får innehålla bestäm-

¹¹ Senaste lydelse 1983:240.

¹² Senaste lydelse 1987:761.

¹³ Senaste lydelse 1987:761.

melser om att den dömden åtar sig skyldighet att genomgå kroppsvisitation och kroppsbesiktning för kontroll av att han ej missbrukar beroendeframkallande medel.

6 a §

I fall som avses i 30 kap. 9 § andra stycket 3 skall rätten, om den planerade behandlingen är av avgörande betydelse för att döma till skyddstillsyn, i domslutet ange hur långt fängelsestraff som skulle ha ådömts, om fängelse i stället hade valts som påföljd.

I sådant fall skall vidare i domen alltid meddelas föreskrift om den behandlingsplan som den dömden har åtagit sig att följa. En sådan behandlingsplan får innehålla bestämmelser om att den dömden är skyldig att genomgå kroppsvisitation och kroppsbesiktning för kontroll av att han inte missbrukar beroendeframkallande medel.

I samband med en sådan behandlingsplan får föreskrivas att den som ansvarar för behandlingen skall anmäla till skyddskonsumenten och åklagaren om den dömden allvarligt åsidosätter sina åligganden enligt planen.

7 §¹⁴

Iakttar den dömden inte vad som åligger honom till följd av domen på skyddstillsyn, får övervakningsnämnden, utom att meddela föreskrift enligt 26 kap. 15 § eller fatta beslut i fråga som avses i 37 kap. 7 § första stycket,

1. besluta att varning skall meddelas den dömden, eller
2. besluta om övervakning av den dömden under viss tid efter det att ett år av prövotiden har förflutit, dock längst till prövotidens utgång.

Har övervakning beslutats enligt första stycket 2 men bedöms denna inte längre vara påkallad, får övervakningsnämnden besluta att övervakningen skall upphöra. Samma gäller om rätten med stöd av 34 kap. 6 § beslutat om övervakning och denna pågått i ett år.

Åtgärd som avses i denna para-

Åtgärd som avses i första stycket

¹⁴ Senaste lydelse 1983:240.

graf må ej av övervakningsnämnden beslutas efter prövotidens utgång.

får inte beslutas av övervakningsnämnden efter prövotidens utgång.

8 §¹⁵

Har den dömden allvarligt åsidosatt sina åligganden och kan det antas att sådana åtgärder som övervakningsnämnden får vidta blir utan verkan, skall nämnden hos åklagare göra framställning om att han vid domstol för talan om att skyddstillsynen skall undanröjas. Även utan framställning från nämnden får sådan talan väckas, om den dömden i fall som avses i 3 § tredje stycket allvarligt har åsidosatt sina åligganden enligt den behandlingsplan som gäller för honom.

Har den dömden allvarligt åsidosatt sina åligganden och kan det antas att sådana åtgärder som övervakningsnämnden får vidta blir utan verkan, skall nämnden begära att åklagare vid domstol för talan om att skyddstillsynen skall undanröjas. Även utan framställning från nämnden får sådan talan väckas, om den dömden i fall som avses i 6 a § första stycket allvarligt har åsidosatt sina åligganden enligt den behandlingsplan som gäller för honom.

Talan skall anhängiggöras före prövotidens utgång.

9 §¹⁶

Undanröjs skyddstillsynen, skall rätten bestämma annan påföljd för brottet. Därvid skall skälig hänsyn tas till vad den dömden har undergått till följd av domen på skyddstillsyn samt till böter eller fängelse som ådömts enligt 2 eller 3 § eller 34 kap. 6 §. I fall som här avses får fängelse ådömas på kortare tid än vad som är föreskrivet för brottet. Har uppgift som avses i 3 § tredje stycket lämnats i domen skall, om fängelse ådöms, detta beaktas när straffets längd bestäms.

Undanröjs skyddstillsynen, skall rätten bestämma annan påföljd för brottet. Därvid skall skälig hänsyn tas till vad den dömden har undergått till följd av domen på skyddstillsyn samt till böter eller fängelse som ådömts enligt 2 eller 3 § eller 34 kap. 6 §. I fall som här avses får fängelse ådömas på kortare tid än vad som är föreskrivet för brottet. Har uppgift som avses i 6 a § första stycket lämnats i domen skall, om fängelse ådöms, detta beaktas när straffets längd bestäms.

Finns tillräckliga skäl ej föreligga att undanröja skyddstillsynen, må rätten i stället besluta åtgärd som avses i 7 §. Sådan åtgärd må ej beslutas efter prövotidens utgång.

29 kap. Om straffmätning och påföljdseftergift

1 §

Straff skall, med beaktande av intresset av en enhetlig rättstillämpning, bestämmas inom ramen för den tillämpliga straffskalan efter brottets eller den samlade brottslighetens straffvärde.

¹⁵ Senaste lydelse 1987:761.

¹⁶ Senaste lydelse 1987:761.

Vid bedömningen av straffvärdet skall särskilt beaktas den skada, kränkning eller fara som gärningen inneburit, vad den tilltalade insett eller borde ha insett om detta samt de avsikter eller motiv som han haft.

2 §

Såsom försvårande omständigheter vid bedömningen av straffvärdet skall, vid sidan av vad som gäller för varje särskild brotstyp, särskilt beaktas

1. om den tilltalade avsett att brottet skulle få betydligt allvarigare följder än det faktiskt fått,

2. om den tilltalade visat särskild hänsynslöshet,

3. om den tilltalade utnyttjat någon annans skyddslösa ställning eller särskilda svårigheter att värja sig,

4. om den tilltalade grovt utnyttjat sin ställning eller i övrigt missbrukat ett särskilt förtroende,

5. om den tilltalade förmått någon annan att medverka till brottet genom allvarligt tvång, svek eller missbruk av dennes ungdom, oförstånd eller heroende ställning eller

6. om brottet utgjort ett led i en brottslig verksamhet som varit särskilt noggrant planlagd eller bedrivits i stor omfattning och i vilken den tilltalade spelat en betydande roll.

3 §

Såsom förmildrande omständigheter vid bedömningen av straffvärdet skall, vid sidan av vad som är föreskrivet för vissa fall, särskilt beaktas

1. om brottet föranletts av någon annans grovt kränkande beteende,

2. om den tilltalade till följd av själslig abnormitet eller sinnesrörelse eller av någon annan orsak haft starkt nedsatt förmåga att kontrollera sitt handlande,

3. om den tilltalades handlande stått i samband med hans uppen-

Föreslagen lydelse

bart bristande utveckling, erfarenhet eller omdömesförmåga eller

4. om brottet föranletts av stark mänsklig medkänsla.

Om det är uppenbart påkallat med hänsyn till brottets straffvärde, får dömas till lindrigare straff än som är föreskrivet för brottet.

4 §

Vid straffmätningen skall rätten, om förhållandet inte tillräckligt kan beaktas genom påföljdsvalet eller genom förverkande av villkorligt medgiven frihet, utöver brottets straffvärde, i skälig utsträckning ta hänsyn till om den tilltalade tidigare gjort sig skyldig till brott. Härvid skall särskilt beaktas vilken omfattning den tidigare brottsligheten haft, vilken tid som förflutit mellan brotten samt huruvida den tidigare och den nya brottsligheten är likartade eller brottsligheten i båda fallen är särskilt allvarlig.

5 §

Vid straffmätningen skall rätten utöver brottets straffvärde i skälig omfattning beakta

1. om den tilltalade till följd av brottet drabbats av allvarlig kroppsskada,

2. om den tilltalade efter förmåga sökt förebygga eller avhjälpa eller begränsa skadliga verkningar av brottet,

3. om den tilltalade frivilligt angett sig,

4. om den tilltalade förorsakas men genom att han på grund av brottet utvisas ur riket,

5. om den tilltalade till följd av brottet drabbats av eller om det finns grundad anledning anta att han kommer att drabbas av avskedande eller uppsägning från anställning eller av annat hinder eller synnerlig svårighet i yrkes- eller näringsutövning,

6. om den tilltalade till följd av hög ålder eller dålig hälsa skulle drabbas oskäligt hårt av ett straff utmätt efter brottets straffvärde.

7. om en i förhållande till brottets art ovanligt lång tid förflutit sedan brottet begicks eller

8. om någon annan omständighet föreligger som påkallar att den tilltalade får ett lägre straff än brottets straffvärde motiverar.

Föreligger omständighet som avses i första stycket, får rätten, om särskilda skäl påkallar det, döma till lindrigare straff än som är föreskrivet för brottet.

6 §

Är det med hänsyn till någon sådan omständighet som avses i 5 § uppenbart oskäligt att döma till påföljd, skall rätten meddela påföljds-
eftergift.

7 §

Har någon begått brott innan han fyllt tjugott år, skall hans ungdom beaktas särskilt vid straffmätningen. Härvid får dömas till lindrigare straff än som är föreskrivet för brottet.

Ingen får dömas till fängelse på livstid för brott som han har begått innan han fyllt tjugott år.

30 kap. Om val av påföljd

1 §

Vid val av påföljd är fängelse att anse som en svårare påföljd än villkorlig dom och skyddstillsyn.

Bestämmelser om användningen av överlämnande till särskild vård finns i 31 kap.

2 §

Ingen får dömas till flera påföljder för samma brott, om inte något annat är föreskrivet.

3 §

När någon döms för flera brott, skall rätten döma till gemensam påföljd för brotten, om inte något annat är föreskrivet.

Om det finns särskilda skäl, får rätten för ett eller flera brott döma till böter och samtidigt döma till

annan påföljd för brottsligheten i övrigt. Vidare får rätten döma till fängelse för ett eller flera brott samtidigt som den dömer till villkorlig dom eller skyddstillsyn för brottsligheten i övrigt.

4 §

Vid val av påföljd skall rätten fästa särskilt avseende vid omständigheter som talar för en lindrigare påföljd än fängelse. Därvid skall rätten beakta sådana omständigheter som anges i 29 kap. 5 §.

Som skäl för fängelse får rätten, utöver brottslighetens straffvärde och art, beakta att den tilltalade tidigare gjort sig skyldig till brott.

5 §

För brott som någon begått innan han fyllt arton år får rätten döma till fängelse endast om det finns synnerliga skäl.

För brott som någon begått efter det att han fyllt arton men innan han fyllt tjugott år får rätten döma till fängelse endast om det med hänsyn till gärningens straffvärde eller annars finns särskilda skäl för det.

6 §

För brott som någon begått under inflytande av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan själslig abnormitet av så djupgående natur att den måste anses jämförbar med sinnessjukdom, får rätten inte tillämpa annan påföljd än överlämnande till särskild vård, böter eller skyddstillsyn.

Bör påföljd som nu sagts inte tillämpas, skall den tilltalade vara fri från påföljd.

7 §

Vid val av påföljd skall rätten som skäl för villkorlig dom beakta om det saknas särskild anledning att befara att den tilltalade kommer att göra sig skyldig till fortsatt brottslighet.

8 §

Villkorlig dom skall förenas med dagsböter, om inte ett bötesstraff med hänsyn till andra följder av brottet skulle drabba den tilltalade alltför hårt eller om det finns andra särskilda skäl mot att döma till böter.

9 §

Vid val av påföljd skall rätten som skäl för skyddstillsyn beakta om det finns anledning att anta att denna påföljd kan bidra till att den tilltalade avhåller sig från fortsatt brottslighet.

Som särskilda skäl för skyddstillsyn kan rätten beakta

1. om en påtaglig förbättring skett av den tilltalades personliga eller sociala situation i något hänseende som kan antas ha haft samband med hans brottslighet,

2. om den tilltalade undergår behandling för missbruk eller annat förhållande som kan antas ha samband med hans brottslighet eller

3. om missbruk av beroendeframkallande medel eller något annat särskilt förhållande som påkallar vård eller annan behandling i väsentlig grad har bidragit till att brottet har begåtts och den tilltalade förklarar sig villig att undergå lämplig behandling som enligt en för honom uppgjord plan kan anordnas i samband med verkställigheten.

10 §

Vid bedömningen av frågan om skyddstillsyn bör förenas med dagsböter skall rätten beakta om detta är påkallat med hänsyn till brottslighetens straffvärde eller art eller den tilltalades tidigare brottslighet.

11 §

Skyddstillsyn får förenas med fängelse endast om det är oundgängligen påkallat med hänsyn till brottslighetens straffvärde eller till den tilltalades tidigare brottslighet.

31 kap.

1 §¹⁷

Kan den som är under tjugoochtt år och som begått brottslig gärning bli föremål för vård eller annan åtgärd enligt socialtjänstlagen (1980:620) eller lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga får rätten överlämna åt socialnämnden att föranstalta om erforderlig vård inom socialtjänsten.

Om det anses påkallat för den dömdes tillrättaförande eller av hänsyn till allmän laglydnad, får jämte överlämnande till vård inom socialtjänsten dömas till dagsböter, högst etthundraåttio, vare sig böter har föreskrivits för brottet eller ej.

Om brottslighetens straffvärde eller art eller den tilltalades tidigare brottslighet påkallar det, får jämte överlämnande till vård inom socialtjänsten dömas till dagsböter, högst etthundraåttio, vare sig böter har föreskrivits för brottet eller ej.

Om skada på egendom har uppkommit genom brottet och det bedöms vara ägnat att främja den dömdes anpassning i samhället, får rätten, i samband med överlämnande enligt första stycket, föreskriva att den dömden på tid och sätt som anges i domen skall biträda den skadelidande med visst arbete, som syftar till att avhjälpa eller begränsa skadan eller som annars i belysning av brottets och skadans art framstår som lämpligt. Sådan föreskrift får meddelas endast med den skadelidandes samtycke.

33 kap.

Om nedsättning och uteslutning av påföljd

Om avräkning av anhållnings- och häktetid m. m.

8 §¹⁸

Vid prövning i högre rätt av klagan angående ådömd påföljd må beslut i fråga som avses i 5–7 § ändras även om talan ej fullföljts mot beslutet.

Vid prövning i högre rätt av klagan angående ådömd påföljd må beslut i fråga som avses i 5 och 6 §§ ändras även om talan ej fullföljts mot beslutet.

34 kap.

4 §¹⁹

Tillämpas 1 § 1 eller 2 beträffande någon som villkorligt frigivits från fängelse, må, om brottet begåtts under prøvotiden, den villkorligt medgivna friheten eller del därav förklaras förverkad.

Vid bedömande av om förverkande bör beslutas och i så fall av hur stor del av den villkorligt medgivna friheten som skall förklaras förverkad skall beaktas, om den tidigare och den nya brottsligheten är likartade, om brottsligheten i båda fallen är allvarlig samt om den nya brottsligheten är svårare eller lindrigare än den tidigare. Vidare skall

¹⁷ Lydelse enligt JuU 1987/88:36.

¹⁸ Senaste lydelse 1973:43.

¹⁹ Senaste lydelse 1979:680.

beaktas den tid som förflutit mellan brotten.

Beslutas ej förverkande enligt första stycket, āger rātten besluta ātgārd som avses i 26 kap. 18 § eller fōrlānga prōvotiden med hōgst ett ār utōver den vid frigivningen bestāmda tiden.

Förverkande eller ātgārd som nyss sagts mā ej beslutas, med mindre frāga dārom uppkommer i māl vari den frigivne hāktats eller erhållit del av ātal fōre prōvotidens utgāng.

5 §²⁰

År den tidigare ādōmda pāfōljden villkorlig dom, mā fōrordnande enligt 1 § 1 meddelas *allenast med avseende ā* brott som begåtts fōre prōvotidens bōrjan.

Meddelas fōrordnande enligt 1 § 1, fār rātten, om *det anses pākallat fōr den tilltalades tillrātafōrande eller av hānsyn till allmān laglydnad*, āven dōma till dagsbōter, hōgst etthundraāttio, vare sig bōter har fōreskrivits fōr brottet eller ej.

Tillāmpas 1 § 1 eller 2, mā rātten besluta ātgārd som sāgs i 27 kap. 6 § 1 eller 2 eller fōrlānga prōvotiden till tre ār, dock endast om frāga dārom uppkommer i māl vari den dōmde hāktats eller erhållit del av ātal fōre prōvotidens utgāng.

Undanrōjande av villkorlig dom enligt 1 § 3 mā ej ske, med mindre frāga dārom uppkommer i māl vari den dōmde hāktats eller erhållit del av ātal inom ett ār frān prōvotidens utgāng.

År den tidigare ādōmda pāfōljden villkorlig dom, fār fōrordnande enligt 1 § 1 meddelas *endast fōr brott* som begåtts fōre prōvotidens bōrjan.

Meddelas fōrordnande enligt 1 § 1, fār rātten, om *den nya brottslighetens straffvārde eller art pākallar det*, āven dōma till dagsbōter, hōgst etthundraāttio, vare sig bōter har fōreskrivits fōr brottet eller *inte*.

Tillāmpas 1 § 1 eller 2, fār rātten besluta ātgārd som sāgs i 27 kap. 6 § 1 eller 2 eller fōrlānga prōvotiden till tre ār, dock endast om frāga dārom uppkommer i māl vari den dōmde hāktats eller erhållit del av ātal fōre prōvotidens utgāng.

Undanrōjande av villkorlig dom enligt 1 § 3 fār *inte* ske, med mindre frāga dārom uppkommer i māl vari den dōmde hāktats eller erhållit del av ātal inom ett ār frān prōvotidens utgāng.

6 §²¹

År den tidigare ādōmda pāfōljden skyddstillsyn, fār rātten vid tillāmpning av 1 § 1, om *det anses pākallat fōr den tilltalades tillrātafōrande eller av hānsyn till allmān laglydnad*, āven dōma till dagsbōter, hōgst etthundraāttio, vare sig bōter har fōreskrivits fōr brottet eller ej. År fāngelse fōreskrivet fōr det nya brottet och *prōvas frihetsberōvande oundgāngligen erforderligt* av hānsyn till *allmān laglydnad*, fār

År den tidigare ādōmda pāfōljden skyddstillsyn, fār rātten vid tillāmpning av 1 § 1, om *den nya brottslighetens straffvārde eller art eller den tilltalades tidigare brottslighet pākallar det*, āven dōma till dagsbōter, hōgst etthundraāttio, vare sig bōter har fōreskrivits fōr brottet eller ej. År fāngelse fōreskrivet fōr det nya brottet och *kan, med hānsyn till sādana omstāndigheter som i 30 kap. 11 § sāgs, 1 § 1 inte till-*

²⁰ Senaste lydelse 1983:240.

²¹ Senaste lydelse 1987:761.

rätten i stället för att döma till böter döma till fängelse enligt 28 kap. 3 §.

Tillämpas 1 § 1 eller 2, får rätten besluta åtgärd som avses i 28 kap. 9 § eller förlänga prövotiden till högst fem år. Har den dömd åtagit sig att följa en sådan behandlingsplan som avses i 28 kap. 1 § fjärde stycket, tillämpas även 28 kap. 3 § tredje stycket och 6 § andra och tredje styckena.

Döms den tilltalade med tillämpning av 1 § 3 till fängelse, skall när straffets längd bestäms skälig hänsyn tas till vad han har undergått till följd av domen på skyddstillsyn och till vad han har avtjänat av fängelse som ådömts enligt första stycket eller 28 kap. 3 § liksom till böter som ådömts enligt första stycket eller 28 kap. 2 §. I fall som här avses får fängelse ådömas på kortare tid än vad som är föreskrivet för brottet. Har uppgift som avses i 28 kap. 3 § tredje stycket lämnats i domen skall, om fängelse ådöms, detta beaktas, när straffets längd bestäms.

Fängelse enligt första stycket *må ej* ådömas och beslut enligt andra stycket eller beslut om undanröjande av skyddstillsyn *må ej* meddelas, *med mindre* fråga därom uppkommer i mål vari den dömd häktats eller erhållit del av åtal före prövotidens utgång.

lämpas med mindre än att sådant förordnande förenas med frihetsberövande, får rätten i stället för att döma till böter döma till fängelse enligt 28 kap. 3 §.

Tillämpas 1 § 1 eller 2 får rätten besluta åtgärd som avses i 28 kap. 9 § eller förlänga prövotiden till högst fem år. Har den dömd åtagit sig att följa en sådan behandlingsplan som avses i 30 kap. 9 § andra stycket 3, tillämpas *bestämmelserna* i 28 kap. 6 a §.

Döms den tilltalade med tillämpning av 1 § 3 till fängelse, skall när straffets längd bestäms skälig hänsyn tas till vad han har undergått till följd av domen på skyddstillsyn och till vad han har avtjänat av fängelse som ådömts enligt första stycket eller 28 kap. 3 § liksom till böter som ådömts enligt första stycket eller 28 kap. 2 §. I fall som här avses får fängelse ådömas på kortare tid än vad som är föreskrivet för brottet. Har uppgift som avses i 28 kap. 6 a § första stycket lämnats i domen skall, om fängelse ådöms, detta beaktas, när straffets längd bestäms.

Fängelse enligt första stycket *får inte* ådömas och beslut enligt andra stycket eller beslut om undanröjande av skyddstillsyn *får inte* meddelas, *i annat fall än när* fråga därom uppkommer i mål vari den dömd häktats eller erhållit del av åtal före prövotidens utgång.

37 kap.

7 §²²

Den som har dömts till fängelse får begära prövning av en skyddskonsulents beslut enligt 26 kap. 11 §, 12 § andra meningen eller 13 § andra meningen hos den övervakningsnämnd inom vars verksamhetsområde skyddskonsulenten är verksam. Nämnden får också självant ta upp ett sådant beslut till omprövning och i övrigt fatta beslut i ett ärende, vars avgörande enligt någon av de bestämmelser som har angetts nu ankommer på skyddskonsulenten. Konsulenten kan hänskjuta ett sådant ärende till nämnden för avgörande.

Om den som har dömts till fäng-

Om den som har dömts till fäng-

²² Senaste lydelse 1983:240.

else inte är nöjd med ett beslut av en övervakningsnämnd enligt 26 kap. 15, 18, 19 eller 22 §, får han hos kriminalvårdsnämnden begära prövning av beslutet.

else inte är nöjd med ett beslut av en övervakningsnämnd enligt 26 kap. 11, 15, 18, 19 eller 22 §, får han hos kriminalvårdsnämnden begära prövning av beslutet.

Kriminalvårdsnämnden kan i samband med beslut om villkorlig frigivning enligt 26 kap. 9 § meddela sådant förordnande om övervakning som enligt 11 § samma kapitel ankommer på skyddskonsulenten.

38 kap.

2 a §

Har vid straffmätning eller val av påföljd enligt vad som framgår av domen särskilt beaktats huruvida den tilltalade till följd av brottet kan komma att drabbas av avskedande eller uppsägning från arbetsanställning och har det antagande som i detta hänseende legat till grund för domen visat sig felaktigt, får den rätt som först dömt i målet efter ansökan av åklagaren eller den dömda undanröja den ådömda påföljden och döma till ny påföljd för brottet. Detta gäller dock endast om den tidigare ådömda påföljden inte har till fullo verkställts. Görs en sådan ansökan, får rätten förordna att den tidigare ådömda påföljden tills vidare inte får verkställas.

Är den tidigare påföljden skyddstillsyn och bestäms den nya påföljden till fängelse, skall vid straffets bestämmande skäligen hänsyn tas till vad den dömda undergått till följd av domen på skyddstillsyn. Härvid får dömas till fängelse på kortare tid än vad som är föreskrivet för brottet. Undanröjs fängelse och dömer rätten till nytt fängelsestraff, skall den tid under vilken det tidigare straffet verkställts anses som verkställighet av det nya straffet. Rätten skall i domen ange den sålunda verkställda tiden.

6 §²³

Nämndemän skall deltaga vid underätts avgörande av fråga, som

Nämndemän skall deltaga vid underrätts avgörande av fråga, som

²³ Senaste lydelse 1987:761.

avses i 2 § eller i 27 kap. 6 §, 28 kap. 9 § eller 34 kap. 10 § andra stycket eller 18 §. Detsamma skall gälla i fråga om undanröjande av påföljd enligt 34 kap. 1 § 3, förverkande av villkorligt medgiven frihet eller annan åtgärd enligt 34 kap. 4 § samt åtgärd enligt 34 kap. 5 § tredje stycket eller 34 kap. 6 § andra stycket.

avses i 2 *eller 2 a* § eller i 27 kap. 6 §, 28 kap. 9 § eller 34 kap. 10 § andra stycket eller 18 §. Detsamma skall gälla i fråga om undanröjande av påföljd enligt 34 kap. 1 § 3, förverkande av villkorligt medgiven frihet eller annan åtgärd enligt 34 kap. 4 § samt åtgärd enligt 34 kap. 5 § tredje stycket eller 34 kap. 6 § andra stycket.

Vid avgörande av fråga, som avses i 27 kap. 5 § tredje stycket eller 28 kap. 11 § första och andra styckena, är underrätt domför med en lagfaren domare.

8 §²⁴

I mål om åtgärd enligt 2 § eller 27 kap. 5 § tredje stycket eller 6 §, 28 kap. 9 § eller 34 kap. 10 § andra stycket skall underrätt lämna den dömde tillfälle att yttra sig. Begär han att bli muntligen hörd, skall tillfälle därtill beredas honom. I mål om åtgärd enligt 34 kap. 18 § skall den dömde lämnas tillfälle att yttra sig där så är möjligt. Rättens avgörande av saken sker genom beslut.

I mål om åtgärd enligt 2 *eller 2 a* § eller 27 kap. 5 § tredje stycket eller 6 §, 28 kap. 9 § eller 34 kap. 10 § andra stycket skall underrätt lämna den dömde tillfälle att yttra sig. Begär han att bli muntligen hörd, skall tillfälle därtill beredas honom. I mål om åtgärd enligt 34 kap. 18 § skall den dömde lämnas tillfälle att yttra sig där så är möjligt. Rättens avgörande av saken sker genom beslut.

Åtgärd enligt 28 kap. 11 § första och andra styckena får beslutas utan att tillfälle bereds den dömde att yttra sig.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1989.

2. Bestämmelsen i 38 kap. 2 a § gäller även i fråga om gärning som har begåtts före ikraftträdandet. Har påföljd ådömts dessförinnan får dock undanröjande endast ske i fall då antagande att den dömde till följd av brottet inte kommer att drabbas av avskedande eller uppsägning visat sig felaktigt.

²⁴ Senaste lydelse 1987:761.

Lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 20 kap. 7 § och 51 kap. 25 § rättegångsbalken skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

20 kap.

7 §¹

Åklagare får besluta att underlåta åtal för brott (åtalsunderlåtelse) under förutsättning att något väsentligt allmänt eller enskilt intresse ej åsidosätts:

1. om det kan antas att brottet inte skulle föranleda annan påföljd än böter,

2. om det kan antas att påföljden skulle bli villkorlig dom och det finns särskilda skäl för åtalsunderlåtelse,

3. om den misstänkte begått annat brott och det utöver påföljden för detta brott inte krävs påföljd med anledning av det föreliggande brottet, eller

4. om brottet uppenbarligen begåtts under inflytande av sådan själslig abnormitet, som avses i 33 kap. 2 § brottsbalken, samt psykiatrisk vård eller vård enligt lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda kommer till stånd utan lagföring.

4. om brottet uppenbarligen begåtts under inflytande av sådan själslig abnormitet, som avses i 30 kap. 6 § brottsbalken, samt psykiatrisk vård eller vård enligt lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda kommer till stånd utan lagföring.

Åtal får underlåtas i andra fall än som nämns i första stycket, om det av särskilda skäl är uppenbart att det inte krävs någon påföljd för att avhålla den misstänkte från vidare brottslighet och att det med hänsyn till omständigheterna inte heller krävs av andra skäl att åtal väcks.

51 kap.

25 §²

Ej må hovrätten i anledning av den tilltalades talan eller talan, som av åklagare föres till hans förmån, döma till brottspåföljd, som är att anse såsom svårare än den, vartill underrätten dömt. Har den tilltalade av underrätten dömts till fängelse, äge hovrätten förordna om villkorlig dom, skyddstillsyn eller överlämnande till särskild vård, så ock jämte villkorlig dom, skyddstillsyn eller överlämnande till vård inom socialtjänsten döma till böter ävensom jämte skyddstillsyn döma till fängelse enligt 28 kap. 3 § brottsbalken. Har underrätten meddelat förordnande som nu sagts, äge hovrätten döma till annan påföljd.

Hovrätten får inte heller med anledning av talan som anges i första stycket besluta om utvisning, om

¹ Senaste lydelse 1985:13.

² Senaste lydelse 1981:228.

*underrätten inte meddelat sådant
beslut, eller bestämma längre tid
än underrätten gjort för förbud för
den tilltalade att återvända till Sve-
rige.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1989.

Lag om ändring i lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott

Härigenom föreskrivs att 6 §¹ lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott skall upphöra att gälla vid utgången av år 1988.

¹ Senaste lydelse 1980:976.

Lag om ändring i lagen (1963:197) om allmänt kriminalregister

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (1963:197) om allmänt kriminalregister skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

Registret skall innehålla uppgifter angående dem som av domstol i riket

1. dömts till fängelse, villkorlig dom eller skyddstillsyn;

2. överlämnats till slutet eller öppen psykiatrisk vård eller till vård i specialsjukhus för psykiskt utvecklingsstörda eller, om för brottet är stadgat fängelse, till vård enligt lagen (1981:1243) om vård av missbrukare i vissa fall; eller

3. ålagts förvandlingsstraff för böter.

Har brott, för vilket dömts till skyddstillsyn, enligt domen begåtts under inflytande av sådan själslig abnormitet som avses i 33 kap. 2 § brottsbalken, skall detta särskilt anmärkas i registret.

Har brott, för vilket dömts till skyddstillsyn, enligt domen begåtts under inflytande av sådan själslig abnormitet som avses i 30 kap. 6 § brottsbalken, skall detta särskilt anmärkas i registret.

I registret skall antecknas brottet samt uppgift om verkställd personutredning och om domen eller beslutet.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1989.

2. I fråga om dom som har meddelats före ikraftträdandet gäller 2 § andra stycket i dess äldre lydelse fortfarande.

¹ Senaste lydelse 1983:354.

Lag om ändring i lagen (1965:94) om polisregister m. m.

Härigenom föreskrivs att 7 § lagen (1965:94) om polisregister m. m. skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*7 §¹

I uppgift från polisregister må, om ej annat följer av 7 a §, ej medtagas anteckning om

1. böter, sedan fem år förflutit från dom, beslut eller godkännande av strafföreläggande;

2. villkorlig dom, skyddstillsyn, fängelse som ådömts enligt 28 kap. 3 § brottsbalken, överlämnande till särskild vård, dom varigenom någon enligt 33 kap. 2 § brottsbalken förklarats fri från påföljd, beslut av åklagare att icke tala å brott eller beslut om utvisning enligt 38, 43, 47 eller 48 § utlänningslagen (1980:376), sedan tio år förflutit från dom eller beslut;

2. villkorlig dom, skyddstillsyn, fängelse som ådömts enligt 28 kap. 3 § brottsbalken, överlämnande till särskild vård, dom varigenom någon enligt 30 kap. 6 § brottsbalken förklarats fri från påföljd, beslut av åklagare att icke tala å brott eller beslut om utvisning enligt 38, 43, 47 eller 48 § utlänningslagen (1980:376), sedan tio år förflutit från dom eller beslut;

3. fängelse i annat fall än som avses i 2 samt förvandlingsstraff för böter, sedan tio år förflutit från frigivningen;

4.andel i övrigt, sedan tio år förflutit från den händelse som föranlett anteckningen.

Anteckning om utvisning som beslutats av allmän domstol tas med under den tid, som är föreskriven för den brottspåföljd som har ådömts jämte utvisningen.

Har före utgången av tid som nu sagts beträffande samma person ånyo meddelats dom eller beslut eller förekommit händelse, som antecknats i registret och icke avser endast förändring av påföljd eller verkställighet av tidigare dom eller beslut, må båda anteckningarna medtagas så länge någondera må medtagas enligt första eller andra stycket. Förekommer flera anteckningar, äger vad nu sagts motsvarande tillämpning.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1989.

2. I fråga om dom som har meddelats före ikraftträdandet gäller 7 § första stycket i dess äldre lydelse fortfarande.

¹ Senaste lydelse 1983:355.

Lag om ändring i bötesverkställighetslagen (1979:189)

Härigenom föreskrivs att 22 § bötesverkställighetslagen (1979:189) skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*22 §¹

Förvandling får ej ske av

1. böter, som har ådömts med stöd av 33 kap. 2 § brottsbalken, 1. böter, som har ådömts med stöd av 30 kap. 6 § brottsbalken,

2. vite, som har utdömts för underlåtenhet att fullgöra dom eller beslut rörande saken i mål som har handlagts enligt lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister.

Om hinder i andra fall mot förvandling av böter eller viten finns särskilda bestämmelser.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1989. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fråga om böter som har ådömts före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 1983:352.

Lag om ändring i utlänningslagen (1980:376)

Härigenom föreskrivs att 40 § utlänningslagen (1980:376) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

40 §

En utlänning får utvisas ur riket,

1. om utlänningen döms för ett brott, på vilket kan följa fängelse i mer än ett år, eller om domstol undanröjer en villkorlig dom eller skyddstillsyn som utlänningen har dömts till för ett sådant brott, eller

2. om utlänningen har begått ett brott, på vilket kan följa fängelse enligt denna lag eller enligt författningar som har utfärdats med stöd av lagen, samt omständigheterna vid brottet är försvårande eller utlänningen under de senaste två åren före brottet har begått brott av samma slag.

Utlänningen får dock utvisas endast om det på grund av gärningens beskaffenhet och övriga omständigheter kan befaras att han kommer att fortsätta med brottslig verksamhet här i riket eller om brottet är sådant att han inte bör få stanna kvar.

Utvisning på grund av brott beslutas av den domstol som handlägger brottmålet.

Utvisas en utlänning, skall det men som han därigenom åsamkas beaktas när påföljden för brottet bestäms. När en domstol enligt 34 kap. brottsbalken beslutar att förändra en påföljd, som en utlänning har dömts till jämte utvisning, får domstolen även meddela det beslut beträffande utvisningen, som förändringen av påföljd ger anledning till.

När en domstol enligt 34 kap. brottsbalken beslutar att förändra en påföljd, som en utlänning har dömts till jämte utvisning, får domstolen även meddela det beslut beträffande utvisningen, som förändringen av påföljd ger anledning till.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1989.

Motioner väckta med anledning av propositionen

1987/88:Ju25 av Allan Ekström (m) vari yrkas att riksdagen vid behandlingen av propositionen vidtar sådana ändringar i förslaget till lag om ändring i brottsbalken som angetts i motionen.

1987/88:Ju26 av Göran Ericsson (m) vari yrkas att riksdagen beslutar att utforma brottsbalkens regler med hänsyn till andra omständigheter än straffvärdet i enlighet med vad som i motionen anförts.

1987/88:Ju27 av Per-Olof Strindberg m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om kriminalpolitikens utformning,
2. att riksdagen beslutar att utforma brottsbalkens regler om straffmätning vid återfall i enlighet med vad som i motionen anförts.

1987/88:Ju28 av Karin Ahrlund m.fl. (fp) vari yrkas att riksdagen beslutar om sådan ändring i 29 kap. 4 § förslaget till lag om ändring i brottsbalken som har angetts i motionen.

1987/88:Ju29 av Anita Johansson m.fl. (s) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar i enlighet med fängelsestraffkommitténs förslag att strävandena att begränsa användningen av frihetsstraff även fortsättningsvis skall känneteckna det kriminalpolitiska arbetet,
2. att riksdagen beslutar i enlighet med fängelsestraffkommitténs förslag att påföljdsbestämning i ett individuellt fall inte skall grundas på inkapaciteringsskäl,
3. att riksdagen beslutar i enlighet med fängelsestraffkommitténs förslag beträffande påföljdsval vid återfall,
4. att riksdagen beslutar att nuvarande regler avseende individuella hänsyn vid straffmätning och påföljdsval bibehålls.

1987/88:Ju30 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen avslår regeringens förslag om ändringar i brottsbalken m.m.

Motion väckt med anledning av proposition 1987/88:130

1987/88:Ju22 av Per-Olof Strindberg m.fl. (m) vari såvitt nu är i fråga yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om straffets funktion och den ökade vikt som måste fästas vid allmänpreventiva krav och skyddshänsyn.

Övriga yrkanden i motionen behandlas i utskottets betänkanden 1987/88:31 och 43.

1987/88:Ju510 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att tankarna i 1974 års kriminalvårdsreform skall bilda utgångspunkt för den fortsatta kriminalpolitiken.

2. att riksdagen hos regeringen begär ett program för en utvecklad och förbättrad eftervård.

1987/88:Ju606 av Ulla Tillander (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående otryggheten på gator och torg.

Motiveringen återfinns i motion 1987/88:So620.

1987/88:Ju609 av Elver Jonsson och Hugo Bergdahl (fp) vari yrkas att riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om en reformerad brotts-påföljd, där försöksverksamhet med s.k. samhällstjänst kan ersätta fängelsestraff i enlighet med vad som förordats i motionen.

1987/88:Ju611 av Anna Wohlin-Andersson (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inriktning av det pågående arbetet med att revidera straffsatserna.

1987/88:Ju802 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari såvitt nu är i fråga yrkas

7. att riksdagen hos regeringen begär förslag till lag om samhällstjänst,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en återgång till villkorlig frigivning efter två tredjedelar av strafftiden och att denna inte skall vara obligatorisk,

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om straffskärpning vid återfallsbrott.

1987/88:Ju804 av Carl Bildt m.fl. (m) vari såvitt nu är i fråga yrkas

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om villkorligt fängelse,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stramare skyddstillsyn,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om strängare straff vid vanebrottslighet,

9. att riksdagen beslutar att ändra brottsbalken och lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt så att den obligatoriska villkorliga frigivningen upphävs,

15. att riksdagen hos regeringen begär förslag till lagstiftning om en ny påföljd benämnd samhällstjänst på sätt som anges i motionen.

1987/88:Ju811 av Olof Johansson m.fl. (c) vari såvitt nu är i fråga yrkas

3. att riksdagen hos regeringen begär förslag till en straffskärpning för vissa våldsbrott,

7. att riksdagen hos regeringen begär förslag om införande av påföljden kontraktsvård i kombination med villkorligt fängelse,

25. att riksdagen hos regeringen begär förslag till införande av påföljden samhällstjänst,

26. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om insatser mot gruppen extremt brottsaktiva gärningsmän,

28. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om villkorlig frigivning efter två tredjedels avtjänad strafftid.

1987/88:Ju817 av Gunilla André m.fl. (c) vari såvitt nu är i fråga yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om forskning och utvärdering av olika behandlingsmetoder inom kriminalvården.

1987/88:Ju819 av Anita Johansson m.fl. (s) vari såvitt nu är i fråga yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att straffssystemet inte skall bygga på idén om inkapacitering utan att de principer och värderingar som brottsbalken och 1974 års kriminalvårdsreform bygger på alltiämt skall gälla.

Utskottet

Inledning

Brottsbalken (BrB) trädde i kraft den 1 januari 1965.

En genomgripande reform av kriminalvården beslutades åren 1973 och 1974 (prop. 1973:1, bil. 4, JuU 15, rskr. 152 och prop. 1974:20, JuU 2, rskr. 99). Kriminalvårdslagstiftningen vilar i allt väsentligt på de principer som lades till grund för denna reform. Dessa principer går ut på att, så långt det är möjligt med hänsyn till kravet på samhällsskydd och differentiering, främja de intagnas samhällsanpassning och motverka de skadliga följderna av fängelsestraffet.

Påföljdssystemet i BrB lämnades i stort sett orört fram till år 1975, då huvuddelen av de särskilda ämbetsstraffen avskaffades (prop. 1975:78, JuU 22, rskr. 212). Därefter gjordes åtskilliga ändringar med början år 1980 då ungdomsfängelse avskaffades (prop. 1978/79:212, JuU 38, rskr. 408) och år 1981 då internering utmönstrades som brottspåföljd (prop. 1980/81:76, JuU 25, rskr. 211).

Efter förslag av *fängelsestraffkommittén* i betänkandet (SOU 1980:1) Fjorton dagars fängelse, minimitid för fängelsestraff, sänktes år 1981 minimitiden för fängelse från en månad till 14 dagar (prop. 1980/81:44, JuU 32, rskr. 252). Fängelsestraffkommitténs betänkande (SOU 1981:92) Villkorlig frigivning ledde åren 1982 och 1983 till reformerade regler för villkorlig frigivning (prop. 1981/82:153, JuU 51, rskr. 297 och prop. 1982/83:85, JuU 26, rskr. 241). Vid sistnämnda tillfälle ändrades också, efter förslag av *frivårdskommittén* i betänkandet (SOU 1981:90) Frivårdspåföljder, reglerna om villkorlig dom och skyddstillsyn. Den särskilda påföljden disciplinstraff för krigsmän avskaffades år 1987 (prop. 1985/86:9, JuU 24, rskr. 213). Med utgångspunkt i frivårdskommitténs betänkande (SOU 1984:32) Nya alternativ till fängelsestraff infördes den 1 januari 1988 kontraktsvård som en kvalificerad form av skyddstillsyn (prop. 1986/87:106, JuU 32, rskr. 279).

Socialtjänstlagstiftningen, som trädde i kraft den 1 januari 1982 (prop. 1979/80:1, SoU 44, rskr. 385), medförde ändringar i de särskilda vårdpåföljderna (i 31 kap. BrB) överlämnande till vård inom socialtjänsten (prop. 1979/80:1, SoU 1980/81:15, rskr. 130) och överlämnande till vård enligt lagen (1981:1243) om vård av missbrukare i vissa fall (prop. 1981/82:8, SoU 22, rskr. 91).

Fängelsestraffkommittén avgav år 1986 betänkandet (SOU 1986:13—15) Påföljd för brott. I betänkandet läggs fram förslag som rör bl.a. bötesstraffet, överlämnande till särskild vård, villkorlig frigivning, straffskalorna, påföljdsvalet och straffmätningen. Fängelsestraffkommittén har vidare i en skrivelse till regeringen år 1986 behandlat vissa andra frågor, bl.a. om utvisning och s.k. reformatio in pejus.

Betänkandet och skrivelsen har remissbehandlats.

Den nu aktuella propositionen utgår från de delar av fängelsestraffkommitténs förslag som gäller påföljdsväl och straffmätning och därmed sammanhängande frågor.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås nya bestämmelser om *straffmätning* och *påföljdsväl*. Syftet är att öka förutsebarheten och enhetligheten i straffrättskipningen.

Enligt förslaget införs i BrB — i ett nytt kapitel — bestämmelser om de allmänna grunderna för straffmätningen. Dessa är i dag inte reglerade i lag, men den föreslagna regleringen överensstämmer i huvuddrag med nuvarande straffmätningspraxis. I ytterligare ett nytt kapitel föreslås en reglering för valet mellan olika påföljder. Den nuvarande bestämmelsen i 1 kap. 7 § BrB om påföljdsväl som en avvägning mellan hänsynen till allmän laglydnad och intresset av att främja den dömdes anpassning i samhället skall enligt förslaget upphävas.

Nya regler föreslås om betydelsen av att den tilltalade har *återfallit i brott*. Förslaget innebär i den delen en precisering av i vilka fall och på vilket sätt en skärpning skall få ske, och särskilt för upprepade återfall i allvarlig brottslighet medför förslaget en viss skärpning i förhållande till nuvarande praxis. Också reglerna om förverkande av villkorligt medgiven frihet berörs i förslaget. Vidare föreslås ändrade regler om straffskalor vid flerfaldig brottslighet som bl.a. innebär att straffmaximum höjs för fall där den tilltalade gjort sig skyldig till flera grova brott.

Enligt förslaget skall fängelse vara att anse som en svårare påföljd än villkorlig dom och skyddstillsyn och inte som nu jämfördd med dessa. Villkorlig dom och skyddstillsyn skall alltså — i avvägningen på fortsatta överväganden — vara sinsemellan jämfördda och i sin tur anses som svårare påföljder än böter.

Möjligheterna att meddela påföljdseftergift ökar något enligt förslaget, men sådant beslut skall fortfarande komma i fråga endast i undantagsfall.

Också vissa andra frågor tas upp i förslaget, bl.a. om övervakning vid skyddstillsyn och villkorlig frigivning samt processuella frågor om utvisning. Slutligen föreslås att en möjlighet införs för domstol att ompröva en

å dömd påföljd när domstolen felaktigt har utgått från att den dömd skulle komma att avskedas till följd av brottet.

JuU 1987/88:45

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 1989.

Överväganden

Allmänt om reformen

Förslagets huvuddel avser nya regler för påföljdsval och straffmätning. Den nuvarande bestämmelsen i 1 kap. 7 § BrB om en avvägning mellan allmänpreventiva och individualpreventiva hänsynstaganden föreslås bli ersatt med ett flertal bestämmelser som med utgångspunkt i *brottets straffvärde* skall ge närmare anvisningar för vilka omständigheter som skall beaktas vid påföljdsbestämningen.

Huvudsyftet med förslaget är att öka förutsebarheten och enhetligheten i straffrättskipningen. I anslutning härtill kan utskottet instämma i att det i många fall får anses vara en vanskelig uppgift att göra en avvägning mellan allmänpreventiva och individualpreventiva hänsyn och att en sådan avvägning kan utfalla olika beroende på vem som gör bedömningen. Det är därför, som uppges i propositionen, en viktig uppgift för lagstiftaren att ge en mera konkret vägledning för påföljdsbestämningen än den som uppnås genom en allmän hänvisning till att olika preventionsteorier skall beaktas.

Enligt utskottets mening bör en vägledning av angivet slag utformas under hänsynstagande till sådana grundläggande värden som legalitet, likhet inför lagen och proportionalitet. Dessa värden kan inte heller anses stå i motsats till intresset av att upprätthålla straffrättskipningens preventiva funktion. Som justitieministern framhåller är det tvärtom nödvändigt att slå vakt om dessa värden för att straffsystemet i längden skall kunna bidra till att förebygga brottslighet. Dessa principer gör sig självfallet gällande även vid påföljdsbestämningen och utskottet delar uppfattningen att förslaget innebär att legalitetsprincipen kommer att tillgodoses på ett bättre sätt än enligt gällande rätt.

Beträffande grundsatserna om likhet inför lagen och proportionalitet anser utskottet i likhet med justitieministern att dessa har en sådan förankring hos människor att man kan räkna med allmän förståelse för att påföljdsbestämningen i första hand skall ske med hänsyn till hur allvarligt den brottsliga gärningen bör bedömas.

Utskottet delar vidare uppfattningen att det inte är någon avgörande invändning att straffvärdet i den mening som avses i förslaget inte är en objektiv egenskap hos en gärning utan ett uttryck för en värdering som är beroende av vem som svarar för bedömningen. Som justitieministern framhåller måste det i arbetet på att upprätthålla respekten för grundläggande normer vara nödvändigt att statsmakterna och rättsväsendet klart redovisar grunden för gjorda bedömningar. Det är därför viktigt att lagstiftningen anger inte bara de straffskalor inom vilka straff skall utmätas utan också de allmänna principer enligt vilka bedömningen i det enskilda fallet skall ske.

Vid bl.a. remissbehandlingen har framförts kritik mot förslaget på den

grunden att dess inriktning på straffvärdet skulle förhindra ett rimligt hänsynstagande till allmänpreventiva intressen. Sådan kritik kan enligt utskottets mening tillbakavisas. Att straffvärdet sätts i centrum och att därmed principer som proportionalitet och likabehandling betonas medför nämligen inte att det skulle föreligga något hinder mot att också allmänpreventiva intressen beaktas. Som justitieministern anför ankommer det visserligen i första hand på lagstiftaren att vid utformningen av straffskalorna väga in skäl av allmänpreventiv natur, men i vissa fall kan sådana skäl också ge anledning till en ändrad domstolspraxis.

Även beträffande den kritik som från några håll har framförts om att förslaget innebär att individualpreventiva aspekter får för litet utrymme vid påföljdsbestämningen delar utskottet justitieministerns uppfattning. Utskottet tar därvid fasta på att det även med den föreslagna ordningen skall kunna tas hänsyn till omständigheter av individualpreventiv natur, även om detta skall ske inte utifrån en individuell prognos om vilken verkan en viss påföljd kan antas få utan på den grunden att det skulle framstå som orättfärdigt att inte beakta sådana omständigheter.

I detta sammanhang vill utskottet betona att förslaget inte kan tas till intäkt för en ändrad syn på individualpreventionens betydelse för verkställigheten av påföljderna. Utskottet finner det angeläget understryka att det är av avgörande betydelse för möjligheterna till en human och meningsfull kriminalvård att ambitionerna i 1973 och 1974 års kriminalvårdsreform bibehålls. Behandlingstanken måste enligt utskottets mening ha oförändrat stor betydelse, och inom ramen för de dömda påföljderna skall således även fortsättningsvis de dömdas återanpassning underlättas genom stöd och hjälp.

I samband härmed vill utskottet instämma i de allmänna synpunkter om användningen av fängelse som påföljd som justitieministern framför. Också enligt utskottets mening förtjänar det således att slås fast att fängelse inte är en effektiv metod att motverka brottslighet och att fängelse normalt även i övrigt har negativa följder för de dömdas sociala rehabilitering. Det finns därför starka skäl att också i fortsättningen slå vakt om de humanitära värden som präglat de senaste decenniernas kriminalpolitiska utveckling och som bl.a. tagit sig uttryck i en strävan att i möjligaste mån begränsa användningen av frihetsberövande påföljder och nedbringa tiden av de enskilda påföljder av detta slag som ändå måste dömas ut.

Med dessa uttalanden ställer sig utskottet bakom den allmänna inriktningen av förslaget och ansluter sig också i allt väsentligt till de principiella överväganden som legat till grund för förslaget att påföljdsbestämningen skall ske med utgångspunkt i brottets straffvärde.

I anslutning härtil vill utskottet beröra kritik av mera allmän natur som i några av motionerna har riktats mot förslaget.

I *motion Ju29* framhålls att individuella hänsynstaganden vid påföljdsbestämningen bör behållas och att användningen av fängelsestraff bör begränsas även i fortsättningen. I *motion Ju30* yrkas avslag på propositionen med hänvisning till att förslaget innebär minskade individuella hänsyn vid påföljdsbestämningen. Liknande synpunkter framförs i *motionerna Ju510*

och Ju819, i vilka också betonas vikten av att 1974 års kriminalvårdsreform får ligga till grund för den fortsatta kriminalpolitiken.

Med hänvisning till vad utskottet ovan redovisat om förslagets allmänna inriktning och om fortsatt hänsynstagande till individualpreventiva hänsyn vid påföljdsbestämningen anser utskottet att den kritik som framförs mot förslaget i nu aktuella motioner är obefogad. Vad särskilt gäller uttalandet i motion Ju29 om att målsättningen även i fortsättningen bör vara att begränsa användningen av fängelse vill utskottet framhålla att förslaget härvidlag inte innebär någon ändring. I den bestämmelse i förslaget som reglerar valet av påföljd (30 kap. 4 §) sägs sålunda uttryckligen att fängelse skall användas först sedan domstolen har konstaterat att det inte är tillräckligt med en lindrigare påföljd. Utskottet avstyrker bifall till motionerna Ju29, Ju510 och Ju819 i här berörda delar.

Med hänvisning till vad utskottet sålunda uttalat avstyrker utskottet bifall också till motion Ju30.

I motion Ju27 yrkas ett tillkännagivande till regeringen om att kriminalpolitiken bör utformas i enlighet med vissa grundläggande principer om bl.a. allmänpreventionens betydelse. Också i motion Ju22 framhålls straffets allmänpreventiva funktion.

Av redovisningen ovan har framgått att det även med den föreslagna ordningen blir möjligt för domstolarna att ta allmänpreventiva hänsyn vid påföljdsbestämningen. Därmed har enligt utskottets mening allmänpreventionen i rimlig utsträckning beaktats i det föreliggande förslaget. Utskottet avstyrker därför bifall till nu aktuella yrkanden i motionerna Ju22 och Ju27.

Särskilt om påföljdsbestämning vid återfall

Regeringsförslaget i den här delen innebär att i BrB utförligare än för närvarande kommer att regleras vilken inverkan tidigare brottslighet skall ha vid påföljdsbestämningen. Detta återspeglas på olika ställen i den föreslagna lagtexten och kan här anges på följande sätt:

- den tilltalades tidigare brottslighet upptas som en av de omständigheter som kan utgöra skäl för att döma till fängelse (30 kap. 4 § andra stycket),
- bestämmelserna om förverkande av villkorligt medgiven frihet kompletteras för att tydligare markera att sambandet mellan ny och tidigare brottslighet skall beaktas vid prövningen av förverkandefrågan (34 kap. 4 § andra stycket),
- en särskild bestämmelse införs enligt vilken vid straffmätningen — om tidigare brottslighet inte kan beaktas tillräckligt genom påföljdsvalet eller förverkande av villkorligt medgiven frihet — det i skäligen utsträckning skall tas hänsyn till att gärningsmannen tidigare gjort sig skyldig till brott (29 kap. 4 §).

I motiveringen till förslaget återopas att det för närvarande saknas lagregler om vilken betydelse det skall ha för påföljdsbestämningen att den tilltalade har återfallit i brott och att avsaknaden av sådana regler har bidragit till att det finns olika uppfattningar om ifall och i vilken utsträckning återfall bör tillmätas betydelse. Det är därför enligt justitieministerns mening ange-

läget att genom lagstiftning skapa förutsättningar för en enhetlig och konsekvent praxis.

JuU 1987/88:45

Utskottet vill för sin del först framhålla att det också är utskottets uppfattning att det måste finnas möjlighet att vid påföljdsbestämningen ta hänsyn till om en gärningsman tidigare har begått brott. En sådan ordning torde för övrigt allmänt uppfattas som naturlig och rimlig.

Utskottet kan vidare ansluta sig till de principer som ligger till grund för utformningen av förslaget i den här delen. Den tid som har gått mellan brotten eller mellan den tidigare domen och återfallet bör således ha betydelse vid påföljdsbestämningen. Ju snabbare någon återfaller, desto större anledning finns det att skärpa påföljden för återfallet. Vidare talar starka skäl för en skärpning av påföljden om det är fråga om återfall i likartade brott och än starkare är skälen för en skärpning om det nya brottet är lika grovt eller grövre än det tidigare. Är det däremot fråga om helt olikartade gärningar ligger det mindre nära till hands att betrakta det nya brottet som ett återfall.

Utskottet ansluter sig också till den metod för att tillerkänna återfallet betydelse som har valts i förslaget och som innebär att det blir möjligt att beakta återfall i tre hänseenden: först genom påföljdsvalet, därefter genom att förverka villkorligt medgiven frihet och slutligen genom att mäta ut ett strängare straff. I anslutning härtill vill utskottet understryka att dessa möjligheter att skärpa påföljden naturligtvis måste tillämpas så att resultatet av påföljdsbestämningen vid återfall blir sådant att den samlade reaktionen framstår som rimlig. Här skall nämnas att det enligt förslaget inte görs någon ändring i den nuvarande bestämmelsen om förhöjt straffmaximum i vissa återfallssituationer (26 kap. 3 § BrB). Denna möjlighet till straffskärpning vid återfall kommer således även fortsättningsvis att kunna användas endast mot den allra grövsta kriminaliteten och vara utesluten i fråga om personer under 21 år.

Vad härefter gäller den närmare utformningen av förslaget vill utskottet beträffande först betydelsen vid *påföljdsvalet* av återfall instämma i vad justitieministern har anfört. Det bör således i lagen klart anges att tidigare brottslighet är en av de faktorer som skall tillmätas särskild betydelse vid valet mellan fängelse och andra påföljder. Om det nya brottet inte varit av särskilt allvarlig natur eller av sådan art att annan påföljd än fängelse normalt inte kan komma i fråga, bör ett fängelsestraff utdömas endast i de fall det är påkallat med hänsyn till gärningsmannens tidigare brottslighet. Vid en sådan bedömning blir faktorer som brottens art och svårhet, tiden mellan brotten och gärningsmannens ålder av stor betydelse. Som justitieministern uttalar bör nuvarande praxis för val av påföljd vid återfall i princip kunna vara vägledande också för tillämpningen av de nu föreslagna reglerna.

I fråga om *förverkande av villkorligt medgiven frihet* är det enligt utskottets mening av värde att det nu i lag ges närmare anvisningar för tillämpningen. Den osäkerhet som finns i nuvarande praxis beträffande påföljdsbestämningen i återfallssituationer torde nämligen vara särskilt påtaglig när det gäller att tillämpa reglerna om förverkande av villkorligt medgiven frihet. De närmare förutsättningarna för förverkande av villkorligt medgiven fri-

het som anges i den föreslagna bestämmelsen har utskottet inget att erinra emot, och även vid förverkande bör således bedömningen ske med utgångspunkt i brottens art och svårhet samt den tid som förflutit mellan brotten.

Vad angår *straffmätningen* vid återfall vill utskottet instämma i att det som en utgångspunkt i en ny reglering uttryckligen bör framgå att återfall endast skall påverka straffmätningen i de fall då återfallet inte kan beaktas tillräckligt genom påföljdsvalet eller genom förverkande av villkorligt medgiven frihet. Om återfallet har medfört att domstolen valt en svårare påföljd än som annars skulle följt på brottet eller om den har beslutat att förverka villkorligt medgiven frihet saknas det således i allmänhet anledning att beakta återfallet också i straffmätningen.

Emellertid finns det naturligtvis situationer där det bör vara möjligt att, jämte förverkande av villkorligt medgiven frihet, också skärpa straffet med hänsyn till att det är fråga om ett återfall. Som anförs i propositionen kan det vara fråga om situationer där av mer eller mindre tillfälliga omständigheter ett förverkande endast kan omfatta en relativt kort straffåterstod och fall där någon har gjort sig skyldig till upprepade återfall i allvarlig brottslighet, t.ex. grov misshandel och grov stöld. Det är enligt utskottets mening naturligt att domstolarna i situationer av sist nämnt slag liksom vid återfall i annan mycket allvarlig brottslighet genom straffmätningen markerar det allvar med vilket samhället ser på sådan brottslighet.

Sammanfattningsvis finner utskottet att den föreslagna regleringen för påföljdsval och straffmätning vid återfall får anses utgöra en rimlig avvägning mellan de olika intressen som här gör sig gällande. Enligt utskottets mening finns heller inga invändningar att rikta mot den lagtekniska utformningen av reglerna eller mot det sätt på vilket de har infogats i BrB:s regelsystem. Tvärtom får förslaget i dessa hänseenden sägas motsvara högt ställda krav och det är utskottets uppfattning att reglerna är väl ägnade att undanröja den rådande osäkerheten när det gäller påföljdsbestämningen vid återfall.

I ett par motioner riktas kritik mot de föreslagna reglerna för påföljdsbestämning vid återfall. Enligt vad som uttalas i *motion Ju29* är reglerna för stränga medan enligt *motionerna Ju27* och *Ju28* förslaget inte är tillräckligt långtgående när det gäller att möjliggöra skärpta reaktioner vid återfall. I *motionerna Ju611*, *Ju802*, *Ju804* och *Ju811* görs också uttalanden till förmån för strängare regler för påföljdsbestämningen vid återfall.

Utskottet berör först kritiken i *motion Ju29* att den föreslagna ordningen skulle vara för sträng. Visserligen blir det genom förslaget för vissa situationer möjligt med en mera kraftfull reaktion än i dag, men det måste understrykas att det då är fråga om fall där det också är motiverat med en mer skärpt inställning. Med förslaget kommer den hittillsvarande osäkerheten i rättstillämpningen att undanröjas och ersättas med ökad förutsebarhet och större enhetlighet, förbättringar som är av betydelse också för de tilltalades rättssäkerhet. Det kan här vidare vara på sin plats att peka på att den föreslagna regleringen också ökar möjligheterna att beakta omständigheter som talar för en lindrigare påföljd än den som är motiverad av straffvärdet.

I *motion Ju29* uttalas vidare farhågor för att förslaget medför att inkapaciteringsskäl kommer att läggas till grund för påföljdsbestämningen. Här

får utskottet hänvisa till vad som i propositionen uttalas om att inkapacitering inte bör användas som en självständig grund för påföljdsbestämningen i det enskilda fallet, och det är utskottets bestämda uppfattning att det inte bör komma i fråga att låta påföljdsbestämningen utgå från ett intresse av att oskadliggöra vissa personer.

Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motion Ju29 i här behandlade delar.

När det gäller motionskraven på strängare regler vid återfall vill utskottet framhålla att den föreslagna ordningen som nyss framgått innebär en skärpning i förhållande till nuvarande reglering, särskilt i fråga om straffmätningen vid upprepade återfall i allvarlig brottslighet. Det är också i första hand för dessa fall som enligt utskottets mening en uppstramning av regelsystemet är påkallad. Som utskottet tidigare uttalat får förslaget sammantaget anses utgöra en rimlig avvägning när det gäller vilken betydelse återfall i brott skall ha för påföljdsbestämningen. Utskottet tillbakavisar därför den kritik som riktas mot förslaget i motionerna Ju27 och Ju28 och som går ut på att förutsättningarna för att beakta återfall skulle vara för begränsade i förslaget. Vad särskilt gäller kritiken i motion Ju28 vill utskottet dessutom hänvisa till vad som tidigare har anförts om att det enligt förslaget i vissa fall inte är uteslutet att vid sidan om ett förverkande av villkorligt medgiven frihet ta hänsyn till återfallet också vid straffmätningen.

Med hänvisning till dessa uttalanden avstyrker utskottet bifall till här behandlade yrkanden i motionerna Ju27, Ju28, Ju611, Ju802, Ju804 och Ju811.

Övrigt

Regeringsförslaget innebär, som framgått av det föregående, en nyreglering av frågan om påföljders inbördes svårhet. Enligt förslaget skall fängelse vara att anse som en svårare påföljd än villkorlig dom och skyddstillsyn. Villkorlig dom och skyddstillsyn skall alltså vara inbördes jämställda och i sin tur anses som svårare påföljder än böter. Justitieministern anför att det finns anledning att återkomma till frågan om förhållandet mellan villkorlig dom och skyddstillsyn.

Utskottet vill erinra om att regleringen av frågan om påföljders inbördes svårhet har betydelse i processuellt avseende när det gäller tillämpningen av omröstningsreglerna i brottmål, reglerna om reformatio in pejus och reglerna om den tilltalades skyldighet att ersätta rättegångskostnader i högre rätt. Den hittillsvarande ordningen har vållat tillämpningssvårigheter och har kunnat leda till resultat som framstått som stötande för den allmänna rättsuppfattningen. Den har också kritiserats i den rättsvetenskapliga litteraturen och i riksdagen (se JuU 1977/78:6 och 1981/82:40 s. 5 ff).

Utskottet välkomnar den nu föreslagna regleringen som således ligger i linje med önskemål som utskottet tidigare har framfört. Utskottet tar fasta på justitieministerns uttalande om att hon avser att återkomma till frågan om förhållandet mellan villkorlig dom och skyddstillsyn.

I det följande behandlar utskottet också ett antal motionsyrkanden med

anknytning till påföljdssystemet i stort och som i flera fall rör frågor som har berörts i de förslag som fängelsestraffkommittén har lagt fram.

I *motionerna Ju606, Ju802 och Ju811* förordas en återgång till tidigare gällande ordning med *villkorlig frigivning* först efter två tredjedelar av strafftiden. Också i *motion Ju804* föreslås ändrade regler för villkorlig frigivning och det framhålls särskilt att ändringen bör ske utan att straffsatserna samtidigt ändras.

I propositionen uttalar justitieministern att hon ställer sig bakom de synpunkter rörande regleringen av den villkorliga frigivningen som fängelsestraffkommittén har framfört. Justitieministern upplyser att det i överensstämmelse därmed pågår ett arbete inom justitiedepartementet med sikte på att den nuvarande obligatoriska halvtidsfrigivningen skall avskaffas och att skillnaden mellan ådömd strafftid och faktisk anstaltstid skall minskas.

En utveckling i den riktning som förordas i *motionerna* är således på väg, och enligt utskottets mening bör resultatet av de pågående övervägandena avvaktas innan riksdagen tar ställning i frågan. Med anledning av vad som anförts i *motion Ju804* vill utskottet kraftigt understryka att det inte kan komma i fråga att genomföra en sådan ändring av reglerna för villkorlig frigivning utan att samtidigt straffskalorna ses över. Enligt utskottets uppfattning får nämligen det samlade resultatet av fängelsestraffkommitténs förslag inte leda till några generella ökningsar av de faktiska anstaltstiderna.

Utskottet avstyrker bifall till här behandlade yrkanden i *motionerna Ju606, Ju802, Ju804 och Ju811*.

I *motionerna Ju609, Ju802, Ju804 och Ju811* görs uttalanden till förmån för införande av *samhällstjänst* som påföljd.

Frågan om att införa samhällstjänst behandlades av riksdagen förra året i samband med förslaget om kontraktsvård. Enligt vad utskottet då uttalade fanns det inte skäl att införa samhällstjänst som generellt inriktad påföljd men enligt utskottets mening kunde det bli anledning att ta upp saken på nytt om de erfarenheter som görs i Danmark och Norge skulle motivera det (JuU 1986/87:32 s. 19 f).

Utskottet kan konstatera att justitieministern på senare tid förklarat sig se positivt på införandet av samhällstjänst i någon form för i första hand unga lagöverträdare (se prop. 1987/88:100, bil. 4, s. 30 och prop. 1987/88:135 s. 47). Inom justitiedepartementet pågår också för närvarande ett arbete med syfte att ta fram underlag för regeringens ställningstagande i denna del. Arbetet bedrivs med inriktningen att ett sådant beslut skall kunna fattas under innevarande år.

Resultatet av pågående överväganden bör avvaktas innan det finns skäl för riksdagen att ta ställning i frågan. Utskottet avstyrker därför bifall till *motion Ju609* samt berörda delar i *motionerna Ju802, Ju804 och Ju811*.

I *motionerna Ju804 och Ju811* görs vidare uttalanden till förmån för införandet av *villkorligt fängelse*. Den inställningen kommer till uttryck också i *motionerna Ju25 och Ju26*.

Även frågan om villkorligt fängelse behandlades av utskottet i samband med förslaget om införande av kontraktsvård. Utskottet ansåg då att villkorligt fängelse inte borde införas och hänvisade i första hand till att det var svårt att bortse från de olägenheter som det skulle innebära att införa vill-

korligt fängelse, eftersom riskerna var uppenbara att frivårdssystemet kunde bli svårhanterligt (JuU 1986/87:32 s. 26).

Utskottet har samma inställning i dag och avstyrker därför bifall till nu aktuella yrkanden i motionerna Ju25, Ju26, Ju804 och Ju811.

I *motionerna Ju510 och Ju817* framhålls betydelsen av en *förbättrad eftervård* och en *fortsatt utveckling av behandlingsmetoderna* inom kriminalvården.

Olika frågor om behandlingen av dömda personer berördes nyligen av utskottet i samband med beredningen av regeringens budgetförslag för kriminalvården (JuU 1987/88:31 s. 22 f). Utskottet konstaterade då att det inom justitiedepartementet pågår överväganden om en översyn av innehållet i verkställigheten av påföljder inom kriminalvården och att en rapport om behandlingsmetoder utomlands inom kort kunde förväntas från brottsförebyggande rådet. Utskottet framhöll också att det var angeläget att vidareutveckla den försöksverksamhet med nya behandlingsmetoder som bedrivs på sina håll i landet, bl.a. vid ett par kriminalvårdsanstalter.

Vad utskottet sålunda uttalat ligger i linje med vad som uttrycks i motionerna. Med hänvisning till det sagda avstyrker utskottet bifall till motionerna Ju510 och Ju817 i här behandlade delar.

I *motion Ju811* yrkas att riksdagen skall begära förslag av regeringen om *straffskärpning för vissa våldsbrott*.

Riksdagen beslutade förra året om en skärpning av reglerna för grov misshandel (prop. 1987/88:16, JuU 16, rskr. 84). Härutöver har utskottet vid flera tillfällen på senare tid uttalat sig om betydelsen av att åtgärder vidtas mot våldsbrottsligheten, senast i samband med behandlingen av budgetförslaget för polisväsendet och förslaget om införande av lagen om knivförbud i vissa fall (JuU 1987/88:30 resp. 40).

Utskottet, som i likhet med vad som uttrycks i motionen, anser det vara av stor betydelse att bekämpa våldsbrottsligheten, hänvisar till sina angivna uttalanden och anser att det inte finns skäl för riksdagen att göra någon sådan begäran som föreslås i motionen. Utskottet avstyrker bifall till motion Ju811 i här behandlad del.

Utöver vad som redovisats i det föregående har utskottet inte något att anföra med anledning av propositionen och motionerna.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *avslag på propositionen*
att riksdagen avslår motion 1987/88:Ju30,

2. beträffande *återfall*
att riksdagen med avslag på motionerna 1987/88:Ju27 i denna del (yrkande 2), 1987/88:Ju28, 1987/88:Ju29 i denna del (yrkande 3), 1987/88:Ju611, 1987/88:Ju802 i denna del (yrkande 11), 1987/88:Ju804 i denna del (yrkandena 7 och 8) och 1987/88:Ju811 i denna del (yrkande 26) antar det i proposition 1987/88:120 framlagda förslaget till lag om ändring i brottsbalken såvitt avser 29 kap. 4 §, 30 kap. 4 § och 34 kap. 4 §,

3. beträffande *förslaget i övrigt till lag om ändring i brottsbalken*
att riksdagen antar det i propositionen framlagda förslaget till lag om
ändring i brottsbalken i den mån det inte omfattas av vad utskottet
hemställt under moment 2 ovan,

4. beträffande *övriga lagförslag*

att riksdagen antar i propositionen framlagda förslag till

- a) lag om ändring i rättegångsbalken,
- b) lag om ändring i lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott,
- c) lag om ändring i lagen (1963:197) om allmänt kriminalregister,
- d) lag om ändring i lagen (1965:94) om polisregister m.m.,
- e) lag om ändring i bötesverkställighetslagen (1979:189),
- f) lag om ändring i utlänningslagen (1980:376),

5. beträffande *inriktningen av kriminalpolitiken*

att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Ju29 i denna del (yrkande-
na 1 och 4), 1987/88:Ju510 i denna del (yrkande 1) och 1987/
88:Ju819 i denna del (yrkande 1),

6. beträffande *allmänpreventiva hänsyn*

att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Ju22 i denna del (yrkande
1) och 1987/88:Ju27 i denna del (yrkande 1),

7. beträffande *inkapacitering*

att riksdagen avslår motion 1987/88:Ju29 i denna del (yrkande 2),

8. beträffande *villkorlig frigivning*

att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Ju606, 1987/88:Ju802 i
denna del (yrkande 10), 1987/88:Ju804 i denna del (yrkande 9) och
1987/88:Ju811 i denna del (yrkande 28),

9. beträffande *samhällstjänst*

att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Ju609, 1987/88:Ju802 i
denna del (yrkande 7), 1987/88:Ju804 i denna del (yrkande 15) och
1987/88:Ju811 i denna del (yrkande 25),

10. beträffande *villkorligt fängelse*

att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Ju25, 1987/88:Ju26, 1987/
88:Ju804 i denna del (yrkande 6) och 1987/88:Ju811 i denna del (yr-
kande 7),

11. beträffande *eftervård m.m.*

att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Ju510 i denna del (yrkande
2) och 1987/88:Ju817 i denna del (yrkande 1),

12. beträffande *straffskärpning för vissa våldsbrott*

att riksdagen avslår motion 1987/88:Ju811 i denna del (yrkande 3).

Stockholm den 24 maj 1988

På justitieutskottets vägnar

Karin Ahrland

Närvarande: Karin Ahrland (fp), Lars-Erik Lövdén (s), Hans Pettersson i
Helsingborg (s), Björn Körlof (m), Helge Klöver (s), Gunilla André (c),
Sven Munke (m), Hans Göran Franck (s), Birthe Sörestedt (s), Arne Svens-

Reservationer

1. Återfall (mom. 2)

Karin Ahrlund (fp), Björn Körlof (m), Gunilla André (c), Sven Munke (m),
Arne Svensson (m), Lars Sundin (fp) och Ingbritt Irhammar (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 34 med "Vad här-
efter" och slutar på s. 36 med "och Ju811" bort ha följande lydelse:

Vad härefter gäller den närmare utformningen av förslaget vill utskottet
franhålla att alltför snäva avgränsningar har gjorts kring de förutsättningar
som skall gälla för att tidigare brottslighet skall beaktas vid påföljdsbestäm-
ningen. I motiveringen uttalar sålunda justitieministern att den föreslagna
bestämmelsen inte är avsedd att medföra en mer allmän straffskärpning vid
återfall. Förutom att utjämna ojämnheter i tillämpningen bör enligt justitie-
ministern en särskild straffskärpning för återfall endast komma i fråga i
sådana fall där återfallssituationen framstår som särskilt anmärkningsvärd.
Förutom återfall i synnerligen allvarlig brottslighet förklarar sig justitiemi-
nistern avse bl.a. upprepad och vanemässigt grov tillgreppsbrotslighet så-
som exempelvis bostadsinbrott. Med allvarlig brottslighet åsyftas enligt vad
som uttalas i propositionen att straffvärdet för såväl den gamla som den nya
brottsligheten är minst omkring ett års fängelse.

Eftersom det är förhållandevis sällsynt att så långa fängelsestraff som
upp till ett år utdöms innebär förslaget enligt utskottets mening att möjlig-
heterna till straffskärpning vid återfall blir alltför begränsade. I motsats till
vad som uttalas i propositionen anser utskottet att hänsyn till återfall skall
kunna tas även om det är stadgat lindrigare straff än fängelse i ett år. Också
upprepade återfall i tillgreppsbrotslighet som inte vanligen bedöms som
grov, exempelvis stöld av eller ur bilar, bör således enligt utskottets mening
kunna innebära en skärpning av straffet och detsamma bör gälla även åter-
fall i narkotikabrott som inte är grovt.

Beträffande förutsättningarna för förverkande av villkorligt medgiven
frihet anser utskottet att dessa med förslaget fått en sådan utformning att
utrymmet för förverkande blivit alltför begränsat. Vidare anser utskottet att
möjligheterna till straffskärpning vid återfall är för begränsade också där-
igenom att enligt förslaget någon straffskärpning normalt inte skall äga rum
om villkorligt medgiven frihet förverkas. Enligt utskottets mening bör det
inte vara uteslutet att skärpa straffet även om samtidigt villkorligt medgiven
frihet förklaras förverkad.

Sammanfattningsvis anser utskottet att de föreslagna reglerna inte möj-
liggör tillräckligt skärpta reaktioner vid återfall i brott. Utgångspunkten för
en sådan reglering bör enligt utskottets mening vara att det vid påföljdsbe-
stämningen skall vara en försvårande omständighet att ha återfallit i brott.

Det nu föreliggande förslaget bör omarbetas i enlighet med vad utskottet

nu redovisat, vilket får ankomma på regeringen att göra. Detta kan enligt utskottets mening lämpligen ske i samband med pågående överväganden beträffande villkorlig frigivning och straffskalor. Förslag till ny lagreglering bör föreläggas riksdagen i god tid före ikraftträdandet av övriga här behandlade förslag.

Vad utskottet sålunda — i linje med vad som förordas i motionerna Ju27, Ju28, Ju611, Ju802, Ju804 och Ju811 — har uttalat bör ges regeringen till känna. Utskottets nu redovisade inställning innebär att utskottet inte ställer sig bakom uttalandena i motion Ju29 om att den föreslagna regleringen är för sträng. Förslagen till ändringar i 29 kap. 4 §, 30 kap. 4 § och 34 kap. 4 § BrB bör avslås.

dels att moment 2 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

2. beträffande återfall

att riksdagen med anledning av motionerna 1987/88:Ju27 i denna del (yrkande 2), 1987/88:Ju28, 1987/88:Ju29 i denna del (yrkande 3), 1987/88:Ju611, 1987/88:Ju802 i denna del (yrkande 11), 1987/88:Ju804 i denna del (yrkandena 7 och 8) och 1987/88:Ju811 i denna del (yrkande 26) *dels* avslår det i proposition 1987/88:120 framlagda förslaget till lag om ändring i brottsbalken såvitt avser 29 kap. 4 §, 30 kap. 4 § och 34 kap. 4 §, *dels* som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om förslag till ny reglering.

2. Inriktningen av kriminalpolitiken (mom. 5, motiveringen)

Björn Körlof, Sven Munke och Arne Svensson (m) anser att den del av utskottets yttrande på s. 32 som börjar med "I detta" och slutar med "dömas ut" bort utgå samt att den del som börjar på s. 33 med "Med hänvisning" och slutar med "berörda delar" bort ha följande lydelse:

Utskottet har i och för sig inte någon annan uppfattning än motionärerna om att principerna för 1974 års reform bör ligga till grund också för den fortsatta inriktningen av kriminalvårdspolitiken med de nödvändiga anpassningar som krävs med hänsyn till behovet av differentiering och kontroll av det narkotikabelastade klientelet. Det är vidare viktigt att samtidigt slå fast att strafflagstiftningens syfte är att ge uttryck för grundläggande normer för mänsklig samlevnad och att lagstiftningen alltså har en långsiktig moral- och normbildande funktion.

Även om fängelsestraffet ofta har negativa verkningar får enligt utskottets mening i det fortsatta arbetet inte bortses från dess stora allmänpreventiva funktion samt att alternativa, bättre påföljdsformer för grövre brottslighet saknas; även för den enskildes tillrättaförande kan en kortare frihetsberövande påföljd för övrigt inte sällan ha övervägande positiva verkningar.

Vidare kan utskottet konstatera att det enligt förslaget blir möjligt att — enligt utskottets mening i rimlig omfattning — ta även individualpreventiva hänsyn vid påföljdsbestämningen. Utskottet avstyrker bifall till motionerna Ju29, Ju510 och Ju819 i här berörda delar.

Björn, Körlof, Sven Munke och Arne Svensson (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 33 som börjar med "Av redovisningen" och slutar med "och Ju27" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar den uppfattning som kommer till uttryck i de nu aktuella motionerna. Det bör således slås fast att allmänpreventionen i högre grad måste prägla kriminalpolitiken. En sådan ordning behöver inte nödvändigtvis medföra strängare straff men det är viktigt att en reaktion verkligen inträffar på brott och att reaktionen är konsekvent. Det måste med andra ord stå klart för allmänheten att det helt övervägande antalet brottsliga gärningar beivras. Vad utskottet sålunda uttalat med anledning av motionerna Ju22 och Ju27 bör ges regeringen till känna.

dels att moment 6 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

6. beträffande *allmänpreventiva hänsyn*

att riksdagen med anledning av motionerna 1987/88:Ju22 i denna del (yrkande 1) och 1987/88:Ju27 i denna del (yrkande 1) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

4. Villkorlig frigivning (mom. 8)

Karin Ahrlund (fp), Gunilla André (c), Lars Sundin (fp) och Ingbritt Irhammar (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 37 som börjar med "En utveckling" och slutar med "faktiska anstaltstiderna" bort ha följande lydelse:

En utveckling i den riktning som förordas i motionerna är således på väg, men det är enligt utskottets mening angeläget att ändringen kommer till stånd så fort som möjligt. Regeringen bör därför snarast återkomma till riksdagen med förslag om ändrade regler för villkorlig frigivning i linje med vad som förordas i motionerna Ju606, Ju802 och Ju811. Utskottet delar däremot inte uppfattningen i motion Ju804 att en ändring av reglerna för villkorlig frigivning skall ske utan att straffskalorna samtidigt ses över. Vad utskottet sålunda uttalat bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 8 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

8. beträffande *villkorlig frigivning*

att riksdagen med anledning av motionerna 1987/88:Ju606, 1987/88:Ju802 i denna del (yrkande 10), 1987/88:Ju804 i denna del (yrkande 9) och 1987/88:Ju811 i denna del (yrkande 28) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

5. Villkorlig frigivning (mom. 8)

Björn Körlof, Sven Munke och Arne Svensson (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 37 som börjar med "En utveckling" och slutar med "faktiska anstaltstiderna" bort ha följande lydelse:

En utveckling i den riktning som förordas i motionerna är således på väg. Enligt utskottets mening är det emellertid angeläget att framhålla att de nya reglerna utformas så att villkorlig frigivning inte skall äga rum — vare sig fakultativt eller obligatoriskt — efter en viss avtjänad tid. Möjligheten till villkorlig frigivning skall vid längre strafftider i stället vara beroende av om den intagne har skött sig på ett sådant sätt under anstaltstiden att han bör komma i åtnjutande av villkorlig frigivning. Ett nytt regelsystem måste också rätta till det missförhållande som den nuvarande regleringen innebär därigenom att villkorlig frigivning medför oacceptabla "rabatter" vid påföljdsbestämningen i vissa återfallssituationer. I samband med det pågående översynsarbetet bör dessutom prövotidens längd i förhållande till längden av straffåterstoden bli föremål för överväganden.

Vidare är det viktigt att framhålla att utskottet inte delar justitieministerns uppfattning att ändrade regler om villkorlig frigivning inte får leda till generella ökningar av de faktiska anstaltstiderna, dvs. enligt utskottets mening är det inte en förutsättning för ändrade regler om villkorlig frigivning att samtidigt straffskalorna ses över. Här bör observeras den faktiska förkortning av strafftiderna som halvtidsfrigivningen medförde utan någon förändring av strafftiderna i BrB.

Vad utskottet sålunda uttalat bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 8 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

8. beträffande *villkorlig frigivning*

att riksdagen med anledning av motionerna 1987/88:Ju606, 1987/88:Ju802 i denna del (yrkande 10), 1987/88:Ju804 i denna del (yrkande 9) och 1987/88:Ju811 i denna del (yrkande 28) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

6. Samhällstjänst (mom. 9)

Karin Ahrlund (fp), Björn Körlof (m), Gunilla André (c), Sven Munke (m), Arne Svensson (m), Lars Sundin (fp) och Ingbritt Irhammar (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 37 som börjar med "Resultatet av" och slutar med "och Ju811" bort ha följande lydelse:

Utskottet välkomnar att en utveckling sålunda synes vara på väg i riktning mot införande av samhällstjänst. Enligt utskottets mening är det emellertid angeläget att detta sker så fort som möjligt och regeringen bör därför snarast återkomma till riksdagen med förslag till lagstiftning i frågan. Vad utskottet sålunda uttalat med anledning av de nu aktuella motionerna bör ges regeringen till känna.

dels att moment 9 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

9. beträffande *samhällstjänst*

att riksdagen med anledning av motionerna 1987/88:Ju609, 1987/88:Ju802 i denna del (yrkande 7), 1987/88:Ju804 i denna del (yrkande 15) och 1987/88:Ju811 i denna del (yrkande 25) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Björn Körlof (m), Gunilla André (c), Sven Munke (m), Arne Svensson (m) och Ingbritt Irhammar (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 38 börjar med "Utskottet har" och slutar med "och Ju811" bort ha följande lydelse:

Utskottet har i dag uppfattningen att tiden nu får anses vara mogen att pröva en ordning där vissa av frivårdspåföljderna förenas med villkorligt fängelse, i första hand bör detta komma i fråga för kontraktsvård. Genom en sådan ordning framförs ett klart och entydigt budskap att den ådömda påföljden utgör ett förtroende som visas den dömde och han får en påtaglig påminnelse härom genom det latentra straffhot som det villkorliga fängelset innebär. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till ett system med villkorligt fängelse i linje med vad som förordas i de nu aktuella motionerna. Detta bör ges regeringen till känna.

dels att moment 10 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

10. beträffande *villkorligt fängelse*

att riksdagen med anledning av motionerna 1987/88:Ju25, 1987/88:Ju26, 1987/88:Ju804 i denna del (yrkande 6) och 1987/88:Ju811 i denna del (yrkande 7) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

8. Eftervård m.m. (mom. 11)

Gunilla André och Ingbritt Irhammar (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 38 börjar med "Vad utskottet" och slutar med "behandlade delar" bort ha följande lydelse:

Vad utskottet sålunda tidigare har uttalat ligger i och för sig i linje med vad som framhålls i de nu aktuella motionerna men enligt utskottets mening är det angeläget att ytterligare betona att försöksverksamheten måste fortsätta och även vidareutvecklas. Vikten av att straffverkställighetstiderna utnyttjas på detta sätt kan som utskottet ser det inte nog understrykas. Vad utskottet sålunda uttalat bör ges regeringen till känna.

dels att moment 11 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

11. beträffande *eftervård m.m.*

att riksdagen med anledning av motionerna 1987/88:Ju510 i denna del (yrkande 2) och 1987/88:Ju817 i denna del (yrkande 1) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

9. Straffskärpning för vissa våldsbrott (mom. 12)

Gunilla André och Ingbritt Irhammar (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 38 börjar med "Utskottet, som" och slutar med "behandlad del" bort ha följande lydelse:

Även om utskottet sålunda redan tidigare gjort klart att våldsbrottsligheten måste bekämpas på fler sätt är det enligt utskottets mening angeläget att

framhålla att regeringen i den pågående översynen av straffskalorna beaktar att det krävs straffskärpning för vissa våldsbrott i enlighet med vad som förordas i motion Ju811. Detta bör ges regeringen till känna.

JuU 1987/88:45

dels att moment 12 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

12. beträffande *straffskärpning för vissa våldsbrott*
att riksdagen med anledning av motion 1987/88:Ju811 i denna del (yrkande 3) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Särskilt yttrande

Hans Göran Franck (s) anför:

Det hade varit önskvärt om en reform beträffande straffmätning och påföljdsval hade kunnat samordnas med övervägandena i fråga om återstående delar av fängelsestraffkommitténs arbete. Det hade då varit möjligt att få en helhetsbild av vilka konsekvenser för påföljdssystemet och dess tillämpning som de nu föreslagna reglerna innebär. I vissa hänseenden, bl.a. beträffande regleringen vid återfall, känner jag nämligen en viss tvekan inför de följder som förslaget kan medföra, t.ex. vad gäller individual- och allmänpreventionens betydelse vid påföljdsvalet och straffmätningen. Jag vill också understryka att nu inte gjorts något slutgiltigt ställningstagande till återfallens betydelse vid påföljdsbestämningen. Som framhålls i propositionen (s. 31) får detta anstå till dess förslagen om villkorlig frigivning kan presenteras. Som en vägledning för det fortsatta reformarbetet är det emellertid enligt min mening viktigt att det — i likhet med vad som görs i propositionen — betonas att kriminalpolitiken även i fortsättningen skall kännetecknas av en strävan att begränsa användningen av frihetsstraff. Det finns i dag lika litet som tidigare belägg för att en hög straffnivå medför mindre brottslighet.

I det fortsatta arbetet måste också — som framhållits från flera håll — iakttas att inkapaciteringsskäl inte får ligga till grund för påföljdsbestämningen, och vidare måste tillses att det slutliga resultatet av reformarbetet får till följd att också i framtiden individuella hänsyn tas vid påföljdsbestämningen. Den samlade effekten av reformerna får under inga förhållanden bli en allmän skärpning i rättstillämpningen vad avser påföljdsval och straffmätning.

Även om således en samlad reform varit att föredra nöjer jag mig i detta sammanhang med att göra de uttalanden om inriktningen av det fortsatta arbetet som jag nu redovisat.

